

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ
ДО ТВОРЧОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЗАСОБАМИ
ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

Данная статья касается проблемы формирования творческих способностей студентов. Автор показывает определенные условия для подготовки студентов к профессиональной творческой деятельности.

This article deals with the question of formation of student creative abilities. The author shows the specific conditions to for students' creative abilities at schools of higher learning.

Побудова демократичного суспільства з високорозвинутою економікою об'єктивно зумовлює потребу в розвитку значного творчого та інтелектуального потенціалу людини, своєчасного виявлення й подальшого формування творчості та обдарованості. За роки незалежності в Україні визначено нові пріоритети розвитку освіти, створено відповідну правову базу, розпочато практичне реформування галузі на основі прийнятої Урядом Державної національної Програми "Освіта" (Україна ХХІ століття).

Розвиток України як суверенної держави ставить перед освітою, зокрема, перед вищою школою цілу низку завдань, що потребують якнайшвидшого вирішення. Як зазначається в "Законі про освіту" та Національній доктрині розвитку України у ХХІ столітті, вища освіта забезпечує фундаментальну, наукову та загальнокультурну, практичну підготовку молоді, її життєву компетентність, а також сприяє етичному та естетичному вихованню й формуванню гуманістичної культури особистості.

Майбутнє країни, що розвивається, неможливе без серйозного та відповідального відношення держави до науки і освіти в цілому, і головне, до творчості молодого покоління в вузах, де формуються особистості майбутніх вчених та спеціалістів.

Утвердження нової гуманістичної парадигми освіти зумовлює зміну ціннісних критеріальних підходів до

формування особистості професіонала. Сьогодні суспільству і виробництву потрібен фахівець, який не тільки володіє значним обсягом загальних і професійних знань, але й вміє творчо застосовувати їх на практиці, приймати нестандартні сміливі рішення при розв'язанні виробничих і життєвих проблем, має свій власний стиль професійної діяльності й неповторну творчу індивідуальність. Останню ми розглядаємо як одну з найважливіших якостей фахівця, оскільки її наявність свідчить про зрілість його особистості і про такий високий рівень майстерності його професійної діяльності, який можна порівняти з мистецтвом.

Саме тому у розвиткові творчої індивідуальності особистості професіонала ми вбачаємо перспективний напрям підвищення ефективності сучасного викладання і головне завдання неперервної професійної освіти.

Актуальність проблеми підготовки студентів до творчої педагогічної діяльності вже ні в кого не викликає сумніву. Багато авторів у своїх дослідженнях зверталися до цієї теми: Ш.А.Амонашвілі, Є.Є.Карпова, В.П.Козленко, Н.В.Кухарева, А.Ф.Ліненко, Е.В.Лузік, В.С.Решетько, В.О.Сластьонін, Н.В.Тишин, О.І.Щербаков та ін. Основні положення підготовки майбутнього педагога до творчої професійної діяльності обґрунтовано колективом викладачів кафедри педагогіки під керівництвом доктора педагогічних наук, професора Л.В.Кондрашової. Багато авторів розробляють концептуальні положення і характеристики творчої діяльності вчителя-практика, визначають теоретичні основи співтворчості в навчальному процесі педвузу.

Формування в майбутніх педагогів якостей, властивих творчій особистості є одним з основних напрямків сучасної вищої школи. Для успішного формування готовності до творчої педагогічної діяльності як складного особистісного утворення у навчальному процесі, необхідно визначити цілий ряд вихідних даних. «Основне значення у рішенні цієї проблеми має створення необхідних умов навчання, сприятливих становленню майбутніх педагогів як творчої особистості» [2,115].

Проаналізувавши дослідження різних авторів, провівши ряд експериментів у процесі дисертаційного дослідження, В.В.Іванова визначає наступні умови, що найбільше впливають на успішність процесу формування готовності майбутніх вчителів до педагогічної творчості: « - наявність у студентів позитивного відношення і стійкої потреби займатися творчою діяльністю; - чітке уявлення студентами особливостей, змісту, засобів, форм і методів творчої педагогічної діяльності вчителя, залучення їх у творчу діяльність професійно педагогічної спрямованості, знання типових труднощів, що зустрічаються у творчій діяльності вчителя, і здатність вибрати оптимальні способи їхнього подолання; - стійка потреба майбутніх педагогів у систематичній роботі над собою, подальше вдосконалення своїх творчих здібностей; професіоналізація підготовки студентів до творчої діяльності; своєчасна діагностика рівнів розвитку в майбутніх педагогів творчих здібностей і умінь організувати не тільки свою, але й діяльність своїх вихованців; - забезпечувати здоровий клімат у групі, на факультеті, атмосферу загальної зацікавленості у виконанні творчих завдань; - високий професіоналізм педагогів вищої школи» [2, 117].

Теоретичні основи підготовки студентів до творчої професійної діяльності створюють ґрунт для процесу формування умінь здійснювати певні професійні операції, творчо підходити до їх виконання; систематизації сформованих фахових знань, які забезпечують високий рівень педагогічної діяльності.

Під професійною готовністю майбутнього вчителя до творчої діяльності, за словами В.В.Іванової, розуміється інтегральне новоутворення особистості педагога, що характеризується сукупністю теоретичних, лінгвістичних, країнознавчих і методичних знань з іноземної мови; сформованістю іншомовних мовленнєво-комунікативних умінь і навичок спілкування; стратегій і тактик іншомовної поведінки.

Серед різноманітних засобів, які можуть забезпечити ефективність формування та розвитку у майбутніх педагогів

професійного навчання творчої індивідуальності, особливе місце належить, на нашу думку, іноземним мовам.

Незважаючи на інтенсивне дослідження цієї проблеми, ще недостатня увага приділяється цій темі. Специфіка такої підготовки ще не знайшла ґрунтовного розкриття в наукових працях. Актуальність проблеми, її неповне висвітлення в науковій літературі, а також потреба вищих навчальних закладів в удосконаленні професійної підготовки студентів й визначили тему статті.

Реальністю сьогодення є розширення міжнародних зв'язків України та її інтеграція до світової спільноти. За таких умов усе більше уваги приділяється вивченню іноземних мов, при чому це стосується усіх сфер життя, де іноземні мови є ключем для розвитку міжнародних відносин, проведення наукових конференцій, культурного обміну інформацією між представниками різних країн. Багатомовність та полікультурність вважаються необхідними для громадян нової Європи, і відповідно — України. До випускників вищих навчальних закладів висуваються додаткові вимоги щодо володіння іноземними мовами. Ця проблема є актуальною особливо для педагогічного університету.

Дослідження розвитку творчих здібностей студентів нашого навчального закладу демонструє переважання у них низького рівня креативності. Найскладнішою залишається проблема організації процесу творчого розвитку студентів. Відповідаючи новим вимогам до проектування освітніх систем та до якості професійного навчання в умовах інформаційно-технологічної революції, розвиток сучасної вищої технічної освіти повинен моделюватися на загальній психолого-педагогічній основі формування творчого потенціалу особистості, яка виділяє чотири напрями формування творчості: «перший вивчає процес творчості як особливий вид мислення, спрямований на розв'язання проблемних задач, рішення яких не доступне логічному аналізу; другий присвячений особистості творчих людей (особливостям їхньої поведінки, способу життя, умов виховання, які мотиви діяльності є для них вирішальними); третій спрямований на діагностику творчих

здібностей, а четвертий займається проблемами тренінгів творчості» [5,86].

Вивчення іноземної мови студентами педагогічного університету передбачає широке використання літератури за фахом, що має свої особливості: певні засоби вираження, граматичну структуру речень, насиченість термінами та неологізмами, і тому вимагає від викладача певних підходів у виборі методів та форм навчання, що, в свою чергу, провокує творчий інтерес у студентів і зумовлює необхідність для педагогічних досліджень.

Оскільки природа мови та її складні процеси все ще залишаються предметом дискусій та суперечок, а психологи та педагоги повинні ще багато пізнати про те, як набувається мова – рідна чи іноземна, викладачі-мовники мають необмежені можливості експериментувати, запроваджувати нововведення та розвивати творчий потенціал майбутніх вчителів.

«При вивченні іноземної мови першочергову роль відіграє мотивація, тобто переконання в необхідності її засвоєння...» [1,63].

«Прискорений науково-технічний прогрес веде до термінологічного вибуху, тобто масового виникнення нових термінологічних полів і цілих термінологічних систем. Насиченість термінами зумовлена природою науково-технічної комунікації і підтверджує той факт, що терміни за своєю природою є найбільш плинним, рухомим шаром словникового складу мови, який безперервно поповнюється неологізмами, що становлять відносно високий процент лексики» [4,211].

Викладачі іноземних мов мають необмежені можливості для психолого-педагогічних та лінгвістичних досліджень, але важливо спиратися на теоретично обґрунтовані педагогічні умови, які суттєво зумовлюють ефективність формування творчої діяльності студентів:

- організація педагогічно доцільного вибору форм і методів навчання, які б сприяли цьому процесу;
- професійно-педагогічна спрямованість навчального процесу;

- організація гуманістично спрямованих відносин "викладач-студент", "студент-викладач";
- розвиток основного компоненту талановитості - змістовної рефлексії, яка піднімає рівень напрямку особистості на завдання; встановлює адекватну самооцінку особистості; збільшує швидкість сприйняття зовнішньої інформації; поліпшує концентрацію уваги та об'єм пам'яті; піднімає рівні емоційної стійкості та потреби в досягненнях.

Ефективність процесу формування творчих здібностей може забезпечуватись шляхом залучення студентів до діяльності, яка максимально моделює навчальний процес і створює умови для професійно орієнтованого спілкування. Коли мова йде про оволодіння професійною термінологією, цей процес може відбуватися на основі прикладів мовленнєвих ситуацій, діалогів та полілогів.

При такій формі роботи студент вчиться висловлювати свої думки, судження з приводу різних проблем, отримувати необхідну інформацію. Добре і вміло організована бесіда чи дискусія в найвищій мірі може сприяти формуванню креативності думки, а також введенню, розкриттю значення і закріпленню того чи іншого терміна.

Залученню студентів до спільної діяльності може сприяти створення на занятті так званих рольових ігор: - сюжетних, які б вимагали тільки імітації відповідних дій, заданих роллю; - ситуаційно-рольових, які б мали можливості для часткової або повної імпровізації; - ділових ігор. Рольові ігри можуть бути найрізноманітнішими в залежності від теми заняття і фантазії викладача.

Стиркіна Ю.С. стверджує, що підготовка студентів до творчої професійної діяльності має базуватися на естетичній цінності слова і музики, художньої творчості (мистецтво мови - художня література). «Вертикальна інтеграція іноземної мови з мистецтвом виконує усі свої загальні (освітню, виховну, розвивальну, психологічну, методологічну, організаційну) і специфічні (предметно-образну, поняттєву, світоглядну, діяльнісну і концептуальну) функції» [3,15].

Як теоретична основа проблеми творчості і самореалізації особистості може бути використана ідея активності особистості. В діалектичній залежності з творчим потенціалом знаходиться самореалізація, в ході якої потенційні можливості кожного студента виявляються як у формі предметних результатів пізнавальної діяльності, так і у вигляді внутрішньособистісних новоутворень. При цьому, зазначає Н. Тишин, в різних видах активності особистості зберігається, тобто є інваріантною, її творча суть: пошуково-перетворююча спрямованість. Базою будь-якої творчості є конкретні знання, уміння та навички. А тому одна з теоретичних основ підготовки студента до творчої професійної діяльності є мотиви, адже саме вони є стимулом дій механізму творчості.

Ефективність професійно-творчої підготовки залежить від запровадження рейтингової системи оцінки наукових досліджень та урахування при організації навчального процесу основних закономірностей і етапів творчого процесу. При цьому, викладачу необхідно використовувати розроблену психолого-педагогічну структуру творчої навчальної діяльності, яка враховує закономірності творчого процесу (бажання, жива зацікавленість, ентузіазм, потяг до формулювання проблеми, психологічна готовність до її вирішення; наявність знань, умінь та навичок, необхідних для чіткого усвідомлення і формулювання завдання; зосередження зусиль та пошуки додаткової інформації для розв'язання завдання).

Таким чином, навчальний процес в вузі повинен бути зорієнтований не тільки на засвоєння знань, а також на розвиток особистості та, в першу чергу, на формування її мотиваційної сфери.

Знання рівня розвитку творчих здібностей кожної особистості дозволяє виявити найбільш та найменш розвинуті компоненти його творчих здібностей, потрібних для успішного виконання різних видів професійної діяльності.

До методів творчої активності психологи відносять ті прийоми, що дозволяють зняти або ослабити бар'єри між свідомим та несвідомим. Тому, у психологічній практиці останнім часом поширюються тренінги творчості, які

спрямовані на формування навичок та умінь, найбільш важливих у творчій роботі: переборювання стереотипів сприйняття, вивільнення підсвідомого, розвиток чутливості до суперечностей, яка лежить в основі діалектичного мислення.

Отже, ми приходимо до висновку, що теоретичними основами підготовки студентів до творчої професійної діяльності в умовах педагогічного університету засобами іноземної мови є: використання різних форм та методів навчання; систематизування сформованих фахових знань, умінь і навичок спілкування; визначення рівня креативності особистості студента; дефініціювання певних напрямків формування творчості (а саме: творчість як процес мислення, аналіз особистості, діагностика здібностей, тренінг творчості); перелік та обґрунтування мотивів діяльності; створення необхідних умов навчання та педагогічних умов, які суттєво зумовлюють ефективність формування творчої діяльності студентів; залучення різноманітних видів мистецтв; ідея активності особистості, запровадження рейтингової системи оцінки наукових досліджень.

Література

1. Ветохов О. Самостійне опанування іноземної мови. Психологічний аспект// Рідна школа. – 1998. – №4. – с.63
2. Іванова В.В. Особливості формування готовності до творчої діяльності в педагогічному процесі вищої школи //Педагогіка вищої та середньої школи. – 2002. - № 4. – С.115-121
3. Стиркіна Ю. С. Дидактичні засади підготовки майбутніх учителів іноземної мови до викладання інтегрованих курсів: Автореф. дис...канд. пед. наук: 13.00.04/ Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2002. – 21с. – укр.
4. Термін як основа науково-технічного тексту. Короткий лексико-гратичний довідник (Додаток 1). – у підр.: Англійська мова для студентів технічних вузів (поглиблений курс) / Г.П.Ятель, Б.Н.Князевський, Ф.К.Кузик; За ред. проф. Г.П.Ятеля. – К., Вища школа, 1995. – С.211.

5. Тишин Н. Теоретичні основи підготовки студентів до творчої професійної діяльності. – К.: Педагогіка, 1996. – 180 с.

О.А.Зуброва

ГУМАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА УНІВЕРСИТЕТУ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ

В статье рассматривается понятие “учебно-воспитательная среда университета”, определяется его связь с понятием “образовательная среда” и возможности влияния гуманистически ориентированной среды на формирование коммуникативной культуры студентов университета.

In the article the notion „university teaching and educational environment” has been considered and correlated with the notion „educational environment”. The potentialities of humanistic environment in the formation of the communicative culture of the university students have been determined.

Актуальність дослідження. Особливістю сучасного етапу розвитку вищої освіти в Україні є тенденція до її гуманізації та орієнтації на особистість. У зв'язку з цим назріла необхідність вивчення структурних компонентів навчально-виховного середовища вищого навчального закладу з метою їх удосконалення, перебудови на гуманістичних засадах та спрямування на формування всебічно розвиненої культурної особистості. У навчально-виховному середовищі містяться широкі можливості для виховання майбутніх спеціалістів, у тому числі і формування їхньої комунікативної культури.

Об'єкт дослідження: навчально-виховне середовище університету.

Завдання:

- розглянути наукове підґрунтя поняття „навчально-виховне середовище”;
- уточнити сутність поняття „навчально-виховне середовище”;